పగవాడు?

మిస్. మధుబాల

ధర్మదాస్ మధ్యాహ్నం రెండుగంటల ప్రాంతంలో రైలు దిగాడు. ఎండ నిప్పులు చెరగుతూంది. టికెట్ కలెక్టర్ కి టికెట్ అందించి స్టేషన్ బయటకు వచ్చాడు. బయట ఏమంత రద్దీగా లేదు.

ఒకసారి తనని తాను చూసుకుని, ఫర్వాలేదు అనుకున్నాడు.

కాషాయ వర్ణపు కమీజు. జబ్బలవరకున్న చేతులు. కమీజుకి గుండీలు లేవు. నడుముచుట్టూ కాషాయవర్ణపు తాడుతో కమీజుని బిగించాడు. పైకిబిగించి కట్టిన ధోవతి. ధోవతి కుచ్చెళ్లు నేలపై పారాడకుండా పైకిలేపి కట్టాడు.

ఒక్కసారిగా అతన్ని చూస్తే సాత్వికుడు అనిపించే

సద్భావన కలుగుతుంది.

"మధురం మధురం అధరం మధురం
అధరం తాకిన వేణువు మధురం."

తనలో తానే మధురంగా పాడుకుంటూ ముందుకిసాగాడు. పది, పదిహేను నిముషాల్లోనే అతను నది ఒడ్డున ఇసుకపై తూర్పుదిక్కున నడవసాగాడు.

దీనానాథ్ అతనికదే చెప్పాడు.

అలా బాగా ముందుకి సాగిన తరువాత కొన్ని ఇళ్ళు కనిపిస్తాయి. ఆ తరువాత ఖాళీస్థలం. అది దాటగానే అలల తాకిడికి అక్కడక్కడ విసిరివేయబడిన గవ్వల్లా మళ్ళీ ఇళ్ళు. ఆ నదికి కొంచెం దూరంలోనే ఒక చిన్న కిరాణాకొట్టు. దాన్ని కూడా దాటుకుని దక్షిణపువైపుకి మళ్ళితే నాగజెముడు పొదలతో చుట్టుముట్టివున్న దీనానాథ్ ఇల్లు కనిపిస్తుంది. ఆ నాగజెముడు ఆవరణలో ఇంటిముందు రేగుపళ్ళ చెట్టుంది.

'ఇంత స్పష్టంగా చెప్పిన తరువాత దీనానాథ్ ఇల్లు కనుక్కోవడం ఏమంత కష్టంకాదు' అనుకున్నాడు ధర్మదాస్.

దీనానాథ్ ఇంటిలో మొత్తంవుండేది నాలుగు జీవాలే! దీనానాథ్, అతని భార్య, ఇద్దరు కొడుకులు. పెద్దవాడికి పది, పదకొండు ఏళ్ళుంటాయి. చిన్నవాడికి రెండున్నర మూడు సంవత్సరాలుంటాయి.

కలకలరావంతో నది ప్రవహిస్తోంది. స్ఫటికంలా స్వచ్ఛమయిన నీరు. అడుగునవున్న పచ్చనిగడ్డి, పాకుడు స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. నదీ ప్రవాహానికి అనుగుణంగా అడుగునవున్న గడ్డి రెపరెపలాడుతోంది.

నది ఒడ్డున అక్కడక్కడ సొరకాయల తీగలు, వంకాయ, టమాటచెట్లున్నాయి. నదికి రెండువైపులా ఎత్తయిన వృక్షరాజాలున్నాయి. చెట్లపైనుండి రకరకాల పక్షుల కలకల

నాదం హృద్యంగమముగా వినిపిస్తుంది.

ఆ పట్టపగటివేళ ఒక ముసలతను నదిఒడ్డున వృక్ష చ్ఛాయలో కూర్చుని చేపలు పడుతున్నాడు. పొడుగాటి వెదురుకర్రకి గాలం బిగించి గాలం నదిలోకి విసిరాడు.

ధర్మదాస్‌కి ఈ వాతావరణం బాగా నచ్చింది. అతను ఒకసారి తన గుండెలకద్ద తడుముకుని కమీజు లోపలి జేబు లోంచి చెక్కతో చేయబడిన జగన్నాధుని విగ్రహాన్ని బయటకుతీసి చూశాడు.

నల్లని చెక్కతో చెక్కబడిన విగ్రహం. సుమారు ఎని మిది అంగుళాల పొడవున్న ఆ విగ్రహం క్రిందివైపుకి మొన తేలివుంది. ఎడమచేత్తో విగ్రహపు మొండాన్ని పట్టుకుని, కుడిచేత్తో తలను పట్టుకుని బలంగా లాగాడు.

ఆరంగుళాల పొడవుండి రెండువైపులా పదునుగల కత్తి మిలమిలలాడింది.

క్షణకాలంపాటు ధర్మదాస్ కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి. పళ్ళు పటపటలాడాయి. మనిషంతా కంపించాడు. అంతలోనే సర్దుకున్నాడు.

జగన్నాధుని తల పిడిగాకల ఆ కత్తిని తిరిగి విగ్రహంలో పెట్టాడు. కళ్ళలో, మొఖంపై మళ్ళీ నిర్మలమైన సాత్విక భావం తెచ్చుకుని ముందుకి సాగాడు.

చిన్న కిరాణా కొట్టుని చూస్తూనే గుర్తించాడు ధర్మ దాస్. కొట్టులో ఒక ముసలతను నికిల్ ఫ్రేమ్ కళ్ళద్దాలు పెట్టుకుని కూర్చునివున్నాడు. కొట్టు బయటవున్న బెంచిపై మరో వృద్ధుడు కూర్చునివున్నాడు. ఆ ఇద్దరు ఏదో చర్చించు కుంటున్నారు.

ధర్మదాస్ జాగ్రత్తపడ్డాడు. అపరిచితుడిలా కొట్టుని చూస్తూ కొట్టువైపు సాగాడు. తన మాటల్లో ఏమాత్రం పొర పాటు వుండకూడదు.

నాలుగు రోజుల క్రితం ఇక్కడో భయంకరమైన సంఘటన జరిగింది.

ఆ ఇద్దరు వృద్ధులు ధర్మదాస్ తమవైపు రావటం చూసి, అతనివైపు కుతూహలంగా చూశారు. "ఎక్కడికి వెళతారు బాబూ! ఎవరిని కలవాలి?"

"నేను... నేను దీనానాథ్‌ని కలవడానికి వచ్చాను. అతని ఇల్లు వెదుకుతున్నాను" ధర్మదాస్ ప్రశాంతంగా జవాబిచ్చాడు.

"ఎవరూ? దీనానాథ్‌ని కలవాలని వచ్చారా?"

ఆ ఇద్దరి ముఖాలపై కంగారు పొడసూపింది.

"మీరు ఎక్కడినుండి వస్తున్నారు?" కొట్టతను అడిగాడు.

ధర్మదాస్ చెప్పాడు. చెబుతూనే అడిగాడు.

"విషయమేమిటి? అతని మాటవిని మీ ముఖాలెందుకలా పాలిపోయాయి?"

"దీనానాథ్‌కి, మీకూ వున్న సంబంధమేమిటి?" ధర్మదాస్ మాట పూర్తికాకముందే అతను అడిగాడు.

"దీనానాథ్, నేనూ దూరపు బంధువులము. అతను నాకు అన్నవరుస అవుతాడు. ఇంతకి అసలు సంగతేమిటి?" వ్యాకులపాటుతో అడిగాడు.

"నాలుగురోజుల క్రితం పోలీసులు అతని ఇంటిపై దాడి జరిపి కాల్పులు జరిపారు. ఆ కాల్పులలో అతను మరణించాడు. ఆ విషయం మీకు తెలియదా?"

ఎందుకు తెలియదు. ధర్మదాస్‌కి అంతా తెలుసు. తెలిసే వచ్చాడు.

"అరే! ఏమిటి మీరంటున్నది?" ధర్మదాస్ తన ముఖంపై కంగారు, ఆశ్చర్య విస్మయాలు తెచ్చుకుంటూ అడిగాడు.

"ఎందుకు? దీనానాథ్ రాజకీయాల్లోకి దిగేవాడు కాదే?"

"రాజకీయం కాదుబాబూ! దోపిడీ. ఏదో విలువయిన వజ్రం దొంగతనం చేశాడుట. పట్నంనుండి పారిపోయి వచ్చి ఇంట్లో దాక్కున్నాడు."

ముసలాడు మెల్లగా ఇతరులు వినకూడదన్నంత మెల్లగా చెప్పాడు.

"ఏమిటీ దోపిడీయా! అదీ దీనానాథ్ చేయడమా! అతను అలాంటి వాడుకాడు. ఇది అసంభవం" ధర్మదాస్ బిగ్గరగా అరిచాడు.

ఆ ఇద్దరు ముసలాళ్లు ధర్మదాస్ కేసి ఆశ్చర్యంగా చూడసాగారు.

"బాబూ, మీరు దీనానాథ్ ని చూసి ఎన్నాళ్ళవుతుంది?"

"ఆరేళ్ళక్రితం అనుకుంటాను. అవును అతణ్ణిచూసి ఆరేళ్లు అయింది."

"ఆరేళ్ళలో బాబుగారూ, నదికూడా తన ప్రవాహపు దిక్కుని మార్చుకుంటుంది. మీరు దీనానాథ్ ని ఆరేళ్ళక్రితం చూశారు. అప్పటి దీనానాథ్ కి, ఇప్పటి దీనానాథ్ కి చాలా తేడావుంది."

ధర్మదాస్ విస్మితుడయ్యాడు. అతని వదనం ఉదాసీనమయింది. "కాని...కాని పోలీసులు తుపాకులతో ఎందుకు కాల్చారు. అరెస్ట్ చేసి వుండవచ్చుకదా!"

"అరెస్ట్ ఎట్టా చేస్తారు బాబూ! వెనుక తలుపులగుండా పారిపోవడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. అప్పుడే పోలీసులు తుపాకి పేల్చారు. ఒకగుండు సూటిగా వెళ్ళి..."

దీనానాథ్ తలను ఛేదించింది. ఆ విషయం ధర్మదాస్ కి తెలుసు. అన్ని విషయాలు సేకరించిన తరువాతే అతనిక్కడికి వచ్చాడు. గుండు తలవెనుకనుండి మెదడులోకి చొచ్చుకుపోవటంతో దీనానాథ్ అక్కడికక్కడే మరణించాడు.

ఆ వృద్ధుడు రక్తసిక్తమయిన దీనానాథ్ శరీరాన్ని వర్ణించసాగాడు.

ధర్మదాస్ అంతకంటె దుఃఖకరమయిన వార్త తనకింకోటి లేదన్నట్లుగా నిర్వీర్యంగా నిలబడిపోయి ఎటో శూన్యంలోకి చూడసాగాడు. ముఖం మ్లానమయింది. కళ్ళలోంచి అశ్రువులు కారసాగాయి.

కిరాణాకొట్టతను సానుభూతితో ధర్మదాస్‌ని చూస్తూ "కొంచెంసేపు అలా కూర్చోండిబాబూ! ఏడ్చినంత మాత్రాన పోయినవాళ్లు తిరిగి వస్తారా! అంతా ప్రారబ్ధం" అంటూ ధర్మదాస్ వద్దకు వచ్చాడు. మృదువుగా భుజం తడుతూ మళ్ళీ అన్నాడు.

"జరిగినదానికి మీరేం చేయగలరు. మనిషి జీవితానికి నమ్మకమేముంది. ఎలాగూ వచ్చారు కాబట్టి దీనానాథ్ ఇల్లాలిని చూసి పొండి."

"ఊహుఁ!" అన్నట్లుగా ధర్మదాస్ తల అడ్డంగా వూపుతూ ధోవతి అంచుతో కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

"లేదు, నేను దీనానాథ్ అన్నయ్య ఇంటికి వెళ్ళలేను. వెళ్ళి వదినకి ముఖం చూపించలేను. ఆమెకూడా ఇంతకు ముందు నన్ను చూడలేదు. నేనామెను చూళ్ళేదు. ఇదే మొదటిసారి చూడటం అవుతుంది. హృదయంలో ఎన్ని ఆశలు పెట్టుకుని వచ్చాను. సుమంగళిగా చూడాల్సిన ఆమెను విధవగా చూడాలా? లేదు లేదు. నేను చూళ్లేను."

ధర్మదాస్ మాటలువిని ఆ ఇరువురు వృద్ధులు బాగా ప్రభావితులయ్యారు. ఇరువురు అతనికి చెరోప్రక్కా కూర్చున్నారు.

"మీ మనస్సులోని బాధను మేము అర్థం చేసుకోగలం బాబూ! కాని; దీనానాథ్ గురించి ఎవరో వచ్చి ఇంతటి విషాదవార్త వినికూడా సానుభూతి చూపించడానికి రాలే

దని బాధపడుతుంది ఆ ఇల్లాలు. మిమ్మల్ని ఇటునుండి ఇటే పంపించామంటే ఆమెకు మామీదవున్న గౌరవంకూడా తగ్గిపోతుంది” కొట్టతను మెల్లగా అన్నాడు.

“అవును బాబూ!” అన్నాడు రెండవ ముసలాడు.

ఎట్టి పరిస్థితులలోనయినా దీనానాథ్ ఇంట్లో చొరబడాలనేదే ధర్మదాస్ నిర్ణయం. ఆ ఇంట్లోకి ప్రవేశించి తనపని నెరవేరేవరకు తానక్కడినుండి కదలబోయేదిలేదు.

అయినా పైకి అన్నాడు. “ఏ పరిచయం వల్ల నేనామెను కలవాలి. దీనానాథ్ అన్నయ్య లేడు. ఆమె యిక నన్ను ఏమని గౌరవిస్తుంది?” విషాదం, విరక్తి అతని వదనంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.

“నిజం చెప్పాలంటే ఇప్పట్లో మీలాంటి బంధువు లెవరయినా ఆమెవద్ద వుండడం చాలామంచిది. ఆమెకు కొంచెమయినా ధైర్యం కలుగుతుంది,” కొట్టతను అని, ఏమంటావు అన్నట్లుగా రెండవ ముసలాణ్ణి చూశాడు.

“నిజమే!” రెండవ అతను అన్నాడు. “నాకో విషయం ఆశ్చర్యంగావుంది. ఇంతటి మంచివాళ్ళు అతని బంధువు అయివుంటే దీనానాధుడికి ఆ పాడు అలవాట్లు ఎలా అలవడ్డాయి. మీరు తప్పకుండా ఆమెను కలుసుకోండి బాబుగారూ! ఆమె పుట్టింటి తరఫు వాళ్ళంతా ఈ మధ్యవచ్చిన వరదలకి మరణించారు. ఇక దీనానాథ్ మాటంటారా! అతనికి బంధుమిత్రులున్నారనికూడా తెలియదు. ఇన్నాళ్ళకి అతని తమ్ముడినంటూ మీరు వచ్చారు.”

“నేనెంతటి దురదృష్టవంతుణ్ని” కళ్ళలోంచి కారుతున్న కన్నీటిని కొనగోట తుడుచుకుంటూ అన్నాడు “ఎన్నాళ్ళనుండో రావాలనుకుంటున్నాను. కాని ఇన్నాళ్ళకి కుదిరింది. అదీ ఇటువంటి పరిస్థితులలో.”

“ఇటువంటి పరిస్థితులలో మిమ్మల్ని భగవంతుడే పంపా

డనుకోండి. ఇంతకుముందు రాకపోవడమే మంచిదయింది. ఆ భార్య భర్త లెప్పుడూ సఖ్యంగా వుండలేదు. రోజుకో కొట్లాట. దీనానాథ్ ఆ ఇంటిని నరకంచేశాడు. పాపం, ఆ ఇల్లాలు కాబట్టి భరించింది. ఆమె నేమాత్రం సుఖపెట్టలేదు. పెద్దవాడికి పదేళ్లు వచ్చాయి. వాణ్నింతవరకు స్కూలుకి పంపలేదు. చిన్నవాడయితే- వాడికి రెండున్నర ఏళ్ళుం టాయి. పాపం వాళ్ళెలా బ్రతుకుతారో!”

“ఏం అతను దొంగతనం చేసిన...” ఆగిపోయాడు ధర్మ దాస్.

“మేం కొంతమందిమి అదే ఆలోచించాము బాబూ!” కొట్టతను అన్నాడు. “ఇంతకుముందు డబ్బంతా ఏం చేశాడో తెలియదు. మొన్నమాత్రం ఒక విలువయిన వజ్రాన్ని దొంగిలించుకువచ్చాడని, దాని విలువ అరవయి, డెబ్బయి వేలకి వుంటుందని పోలీసులు చెప్పారు. దీనానాథ్ చనిపోయిన తరువాత పోలీసులు ఆ ఇల్లంతా గాలించారు కాని వారికి ఏమీ లభించలేదు. దానిని ఎంతదొంగతనంగా అమ్మినా పదివేల వరకు రావచ్చని దానితో ఆ తల్లిబిడ్డల బ్రతుకులు గట్టెక్కుతాయని అనుకున్నాం. కాని ఊహుఁ!”

కరెక్ట్; ఆ విషయమే వినాలనుకుంటున్నాడు ధర్మదాస్. పోలీసులు ఇల్లంతా ఒక కొలిక్కి తెచ్చారని అతనికి తెలుసు. ఆ వజ్రంకోసమే తాను అపాయాన్ని లెక్కచేయకుండా ఇక్కడికి వచ్చాడు.

ఆ రాత్రి దీనానాథ్ ఆ వజ్రంతోపాటు ఇంటికి వచ్చాడు. అతని వెనుకే పోలీసులుకూడా చేరుకున్నారు. దీనానాథ్ అతికష్టంగా అరగంట ఇంట్లో గడిపివుంటాడు. ఆలోగా పోలీసులు అతని ఇంటిని చుట్టుముట్టారు. దీనానాథ్ ఇంట్లోనే వున్నాడు. అత నెక్కడికి వెళ్ళలేదుకూడా! అయినా పోలీసులకి ఆ ఇంట్లో ఆ వజ్రం లభించలేదు.

"మీరంటున్నది ఏమిటి? ఆ వజ్రం లభించలేదా?" ధర్మదాస్ అడిగాడు.

"లేదు బాబూ! పోలీసులు ఇల్లు, పెరడు అంతా వెదికారు. చివరకు నాగజెముడు పొదలు, రేగుచెట్లు ఎక్కి కూడా చూశారు. అతని భార్యా బిడ్డలను వలువలు ఒలిపించి సోదాచేశారు. భర్త ఎప్పుడు ఇంటికి వచ్చాడో తెలియదు అంటుంది. పోలీసులు తలుపు తట్టింతరువాతే ఆమె కళ్ళు తెరిచిందట."

"నిజానికి అతనా వజ్రాన్ని ఇంటికే తేలేదు. దీనానాథ్ వెంట మరొకతను వున్నట్లు పోలీసులకి తెలిసింది. ఆ వజ్రాన్ని తీసుకొని అతను రహస్య స్థావరంనుండి పారిపోయాడట. పోలీసులు ఇప్పుడు అతని గురించి వెసుకుతున్నారు. పోలీసులు అతని పేరేదో చెప్పారు. ఏమిటది సింగన్నా!" కొట్టతను, మరొకతణ్ని అడిగాడు.

"కృష్ణ.... కృష్ణప్రసాద్ అని చెప్పినట్లు గుర్తు" సింగన్న అన్నాడు.

అవును. కృష్ణప్రసాద్. అతనిప్పుడు ఇక్కడే కూర్చున్నాడని ఆ ఇరువురికీ తెలియదు పాపం! అవకాశంకోసం ఎదురుచూస్తున్న విషసర్పంలా చుట్టచుట్టుకుని కూర్చుని వున్నాడు. ధర్మదాస్ కాదు; ధర్మదాస్ వేషంలో కృష్ణప్రసాద్ కూర్చుని వున్నాడు.

"ఆ పాపపు సొమ్ము ఇంట్లో లేకపోవడంకూడా ఒకందుకి మంచిదే అయింది" ధర్మదాస్ మెల్లిగా అన్నాడు.

"అనుభవించే యోగం లేదు."

"దాన్ని అనుభవించి సుఖపడేది మాత్రం ఏముంది. ఇదంతా వినడానికి, చూడడానికి నేను ఇంతదూరం వచ్చానా? భగవాన్ ఏమిటీ పరీక్ష." ధర్మదాస్ విరక్తిగా అన్నాడు. అతని కళ్లు సజలములయ్యాయి.

"జరిగిపోయిన దాన్నిగురించి తలంచి బాధ పడకండి బాబూ! రండి నేను మిమ్మలను దీనానాథ్ ఇంటివద్ద వదిలి వస్తాను," కొట్టతను మృదువుగా అన్నాడు.

కొట్టతని వెంట దీనానాథ్ ఇంటివైపు సాగాడు ధర్మ దాస్.

2

దీనానాథ్ మరణానికి వారంరోజులకి ముందు ధర్మదాస్, దీనానాథ్‌లు కలిసి రాజా రాజేంద్రప్రసాద్ ఇంటిని లూటీ చేశారు. చేతికందినంత డబ్బు, నగలు తీసుకుని ఇరువురూ మాయమయ్యారు.

ఆ నగల్లోనే ఈ విలువయిన వజ్రంకూడా వుంది.

ధర్మదాస్, రాజేంద్రప్రసాద్ ఇంటిని దోయాలని ఎప్పటి నుండో అనుకుంటున్నాడు. కాని అతనికి తగిన సహచరుడు లభించలేదు. చివరకు అతనికి దీనానాథ్ కలిశాడు.

తనకు కావలసిన లక్షణాలన్ని దీనానాథ్‌లో వుండడం గమనించిన ధర్మదాస్ అతనికి తన ప్లాన్ చెప్పాడు. ప్లాను ప్రకారం ఇరువురూ కలిసి రాజా భవనాన్ని దోచారుకూడా!

కాని దీనానాథ్ చాలా తెలివైనవాడు. పోలీసులు తమని వదలరని అతనికి తెలుసు. ఎలాగైనా దొంగిలింపబడ్డ సొమ్ము దక్కి తేతప్ప, తనకు ముక్తి లేదని అత నునుకున్నాడు. అనుకున్నదే తడవుగా అతను ధర్మదాస్, అలియాస్ కృష్ణ ప్రసాద్‌ని గురించి పోలీసులకి తెలుపుతూ ఫోన్ చేశాడు. ఫోన్ చేయడానికి ముందే అతనా వజ్రాన్ని తన పరం చేసుకున్నాడు.

ధర్మదాస్, దీనానాథ్‌లు ఆ రహస్య స్థావరంలో వుండ గానే పోలీసులు అక్కడికి చేరుకున్నారు. కంగారుగా ఇరువురూ పరుగెత్తారు.

ధర్మదాస్‌ని పట్టించాలనుకున్న దీనానాథ్ పోలీసుల కళ్ళలో పడ్డాడు.

ధర్మదాస్ చాలా చురుకైనవాడు. అతను పోలీసుల కళ్ళ బడకుండా పరుగెత్తాడు.

'చెరపకురా చెడేవు' సామెత తనకు సరిగ్గా వర్తించినందుకు, అలాంటి బుద్ధి తనకి కలిగినందుకి తనను తానే తిట్టుకుంటూ పరుగెత్తాడు దీనానాథ్. కాని పోలీసుల కళ్ళలో అతను కారం చల్లలేకపోయాడు.

దీనానాథ్ ఎక్కడికి వెళతాడో ఊహించాడు ధర్మదాస్. అక్కడికి పోలీసులుకూడా వెళతారని ఊహించాడు. అందుకని ఆగి నాలుగురోజుల తరువాత బయలుదేరాడు.

కాని, ఆలోగా జరగాల్సింది జరిగిపోయింది.

3

"రండి బాబూ! మిమ్మలని దీనానాథ్ ఇంటివద్ద వదలి వస్తాను. సింగన్నా, కొంచెం కొట్టుని చూస్తూండు" కిరాణా కొట్టతను, ఒకసారి ధర్మదాస్‌తోనూ, సింగన్నతోనూ అన్నాడు.

"నేను వుంటాను, నీవు వెళ్లు" సింగన్న జవాబిచ్చాడు.

ధర్మదాస్ ముందుకి అడుగు వేయడానికి ముందు ఒకసారి గుండెలపై చేయివేసుకుని, తన 'జగన్నాథుని' తలుచుకున్నాడు.

ఆ ఇరువురూ ముందుకి సాగారు. సన్నని కాలిబాటగుండా వెళుతున్నారు ఇద్దరూ. అక్కడక్కడ చిన్న పొదలు, మొక్కలు వున్నాయి. కొద్దిదూరంలోనే వుంది దీనానాథ్ ఇల్లు.

కొట్టుదగ్గరనుండి చూస్తేనే కనిపిస్తుంది దీనానాథ్ ఇల్లు. నాగజెముడు ఆవరణలో చిన్న ఇల్లు. ఒకే ఒక్క రెక్క వున్న

తలుపు. తలుపుకి కొద్దిదూరంలో రేగిపళ్ళ చెట్టు. అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది.

ముసలతను చేరవేసివున్న తలుపులని తోసుకుని లోపలకి వెళ్ళాడు.

లోపలి ప్రాంగణంకూడా నిశ్శబ్దంగా వుంది. గాలికి విసిరివేయబడ్డ రేగి ఆకులు ప్రాంగణమంతా పరుచుకుని వున్నాయి. ప్రాంగణానికి చెరోవైపు చెరోగది వున్నట్లు గమనించాడు ధర్మదాస్. మధ్యన మట్టితో కట్టబడిన అరుగు వుంది.

ఈ రెండు గదులు కాక కొంచెం ప్రక్కగా మరో చిన్నగది వుంది. ఆ గదికప్పు తాటాకులతో కప్పబడి వుంది.

అన్ని గదుల తలుపులూ చేరవేసి వున్నాయి.

"ఆనందీ! ఎక్కడున్నావు? ఎవరూ లోపల?" ముసలతను అరిచాడు.

"ఎవరూ?" లోపలినుండి ఎవరిదో పనివాని స్వరం వినిపించింది.

"నేనూ ధర్మయ్య తాతనిరా. హరీ, మీ అమ్మ ఏదిరా?" బయటినుండే ప్రశ్నించాడు ధర్మయ్య.

కొద్దిసేపటి నిశ్శబ్దం తరువాత తలుపు తెరుచుకుంది. సుమారు ముప్ఫయి ఏళ్ళ వయస్సులోవున్న స్త్రీ ద్వార బంధాని కానుకుని నిలబడివుంది.

తెల్లని చీరెలో వుందామె. వెంట్రుకలు విరబోసి వున్నాయి.

ధర్మయ్య తాతవెంట మరో కొత్తవ్యక్తిని చూచి ఆమె వెంటనే భుజంచుట్టూ చీరె చెంగు లాక్కుంది.

ఆరోగ్యవంతమయిన శరీరం. ఆ వయస్సులోకూడా చాలా అందంగావుంది. నుదుట సింధూరం లేకపోవటంవలన ముఖం బోసిగా, ఆ సౌందర్యానికి లోపం తెస్తోంది. ఆ వైధవ్యం

భర్త పోయాడన్న విచారం ఆమె వదనంలో అగుపిస్తోంది.

ఆమె వెనుకనుండి పదేళ్ళ పిల్లవాడు తొంగిచూస్తున్నాడు.

వాడు బహుశా దీనానాథ్ పెద్దకొడుకు హరి అయి వుంటాడు అనుకున్నాడు ధర్మదాస్.

వాడు అచ్చం తల్లిలాగే వున్నాడు. విశాలమయిన కళ్లు, నల్లని కనుపాపలు, వాడి గుండ్రని ముఖానికి వింత అందాన్ని తెస్తున్నాయి. పొడుగ్గా పెరిగిన జుత్తు చిందరవందరగా వాడి ముఖంపై పడుతోంది.

"రండిబాబూ! లోపలకు రండి" ధర్మయ్యతాత, ధర్మదాస్‌తో అని ఆమెవైపు తిరిగి అన్నాడు.

"ఆనందీ! ఈయన పట్నంనుండి వచ్చాడు. మీరుబంధువులవుతారు. వరుసకి దీనానాథ్‌కి తమ్ముడవుతాడు. ఆరేళ్ళ క్రితం చివరిసారిగా దీనానాథ్‌ని చూశారట. ఇల్లు ఎక్కడుంది అని నన్నడిగారు. విషయం విని ఏడవసాగారు. అటునుండి అటే వెళ్ళిపోతా మన్నారు. నేనే పిలుచుకు వచ్చాను."

ధర్మదాస్ మెల్లగా తన తలని పైకెత్తాడు. అతని ముఖంలో శోకచ్ఛాయలు అలుముకుని కళ్ళలో అశ్రువులు నిలిచివున్నాయి. "ఇంతకుముందెప్పుడూ ఇక్కడికి రాలేదు" గద్గదకంఠంతో అన్నాడు. "మీరు నన్ను గుర్తుపట్టరు. ఈ దుర్వార్తవిన్న తరువాత నాలో మిమ్ములని కలిసే ధైర్యం కూడా లేకపోయింది."

కన్నీళ్ళు అతని చెక్కిళ్ళపైకి జారాయి. అతను మళ్ళీ కళ్లు దించుకున్నాడు.

ఆనాటి సంఘటన జ్ఞాపకం రావడంతోనే ఆనంది హృదయం భారమయింది. ధర్మదాస్ మాటలు విని, అతని

కళ్ళలో కన్నీళ్ళుచూసి ఆనందికూడా అశ్రువులు కార్చింది. చీర చెంగుతో కన్నీళ్ళు అద్దుకుని లోపలకువెళ్ళి చాపతీసుకు వచ్చి పరిచింది. "ఆయన్ను కూర్చోమను తాతా!" అంది.

ఆ ఇద్దరు చాపపై కూర్చున్నారు. హరి అప్పటికి తల్లి చాటునుండి బయటకు వచ్చాడు. పెద్దపెద్ద కళ్ళతో వాడు కుతూహలంగా ధర్మదాస్ కేసి చూడసాగాడు.

ధర్మదాస్ కళ్ళలో కన్నీరు, అతని మృదువైన కంఠం విని, ఆ పసివాడికి ధర్మదాస్ చాలా నచ్చాడు.

అతను తన కళ్ళు తుడుచుకుంటూ హరిని పిలిచాడు. "రా బాబూ! నీ పేరేమిటి? హరి కదూ? రా, నేను నీ చిన్నా న్నని."

హరిని చేయిపట్టుకుని దగ్గరకు లాక్కుని ఒళ్ళో కూర్చుండ బెట్టుకుని, వాడి పసిచెక్కిళ్ళని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

"వీడింత పెద్దవాడయ్యాడని నాకు తెలియదు. ఆరేళ్ళ క్రితం కలిసినప్పుడు ఒక కొడుకున్నాడని చెప్పాడు, అంతే!"

"వీడి తరువాత ఇంకొకడున్నాడు. నిద్ర పోతున్న ట్లున్నాడు" ధర్మయ్య అన్నాడు.

"అవును" ఆనంది మెల్లిగా అంది.

"ఇంత చిన్నవయస్సులోనే వీడు తండ్రిలేని వాడ య్యాడు. ఆ దేవుడెంత క్రూరుడు."

"స్వయంకృతాపరాధానికి దేవుణ్ని అని లాభం ఏముంది బాబూ!" ధర్మయ్యతాత అన్నాడు. "దీనానాథ్ ఏనాడు ఇంటిసంగతి ఆలోచించలేదు. పిల్లల విషయం ఆలోచించ లేదు. ఇప్పుడీ ముగ్గురు ఎలా బ్రతుకుతారా అన్నదే సమస్య. ఆ సిపాసులు లేవు. దాచుకున్న డబ్బులేదు. ఎలా బ్రతుకు తారో ఏమో! ఏమయినా మీలాంటి బంధువు ఒకరుండటం మంచిదయింది."

ధర్మయ్య ఆనంది వైపు చూశాడు. ఆనంది ఎక్కడో

శూన్యంలోకి చూస్తూ ఆలోచిస్తోంది.

ఎవరీ ధర్మదాస్. ఇతని గురించి ఏనాడూ తన భర్త చెప్ప లేదు. తన భర్త బంధువు అందరూ ఎక్కడో వుత్తరాన వున్నారు. తన భర్తమాత్రం ఏనాడూ వాళ్ళదగ్గరకు వెళ్ళ లేదు. దొంగతనం మొదలు స్మగ్లింగ్, బ్లాక్ మార్కెటింగ్ బిజినెస్ వరకు చేశాడు. కాని ఎందులోనూ అతని అదృష్టం కలిసిరాలేదు. తను ఆ వ్యాపారాలు వద్దని ఎంతో చెప్పింది. కాని అతను వింటేనా! కాని అతనెన్నడూ ఇతని గురించి చెప్పలేదు. మనిషి చూడడానికి మంచివాడులాగే వున్నాడు. సానుభూతి, దయార్ద్రహృదయం వున్నవాడిలా వున్నాడు. కాని ఆ తరువాత ఆనంది ఆలోచించలేకపోయింది. ఇంటికి వచ్చిన అతిథిని గురించి చెడుగా ఆలోచించటం ఆమెకు ఇష్టంలేదు.

ఆనంది మనస్సులోని భావనని ధర్మదాస్ చదవగలిగాడు.

"దీనానాథ్, మీకెప్పుడు నా గురించి చెప్పలేదా?" అడిగాడు.

"నాకు సరిగ్గా జ్ఞాపకం రావటంలేదు," మెల్లిగా అంది ఆనంది.

"అతని ఆలోచనలు ఎప్పుడయినా ఒకచోట వుంటే కదా ఏమయినా చెప్పడానికి. ఎంతసేపు తన ఆలోచన లేమిటో తనేమిటో" ధర్మయ్యతాత అన్నాడు.

"పట్నంలో మీరేం చేస్తుంటారు బాబూ?" ధర్మయ్య అడిగాడు. ఆనందికూడా కుతూహలంగా అతనివైపు చూసింది.

"నా ఒక్కడి గురించి అంతగా బెంగలేదు. ఏదో పెద్దలు సంపాదించింది వుంది. దాంతో గడిచిపోతుంది. కాని అప్పు డప్పుడు రేడియో స్టేషన్‌కి వెళ్ళి భగవంతునిపై పాటలు పాడుతుంటాను."

"మిమ్మల్ని చూస్తూనే అనుకున్నాను మీరు చాలా ధార్మికులని. భగవంతునిపై పాటలు పాడడం, భజనలు చేయడం అందరి వశం కాదు. మీ బంధువు లెవరయినా వున్నారా?"

ధర్మదాస్ ఇదంతా ముందే ఆలోచించి పెట్టుకున్నాడు. అందుకని తడుముకోకుండా సమాధాన మిచ్చాడు.

"ఒక అక్క వుంది. బావ గవర్నమెంట్ ఆఫీస్‌లో పని చేస్తున్నాడు. మొదట నేనామెతోనే వుండేవాణ్ని."

"మంచిది బాబూ! నేనిక వెళతాను. కొట్టు తెరిచే వుంచాను," అంటూ ధర్మయ్య లేచాడు.

"నేనూ వెళ్తాను. నాకు తిరుగు ప్రయాణానికి రైలు ఎప్పుడుంది?"

"అప్పుడే వెళ్ళిపోవాలా?" ఆనంది అడిగింది.

"ఒకటి రెండు రోజులుండి వెళ్ళండిబాబూ!" ధర్మయ్య తాతకూడా సమర్థించాడు.

'ఎలాగూ వుండాల్సిందే! ఉండకుంటే నా పని ఎలా అవుతుంది' ధర్మదాస్ మనస్సులో అనుకున్నాడు.

"నేను వెళ్తాను" ధర్మయ్య అన్నాడు.

"మంచిది," ఆనంది అంది. "హరిని పంపిస్తున్నాను. ఒక టీ పొట్లం పంపించు."

ధర్మయ్య వెంట హరికూడా వెళ్ళిపోయాడు.

ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. దూరంగా ఎక్కడో కోయిల కూస్తోంది. పైన రేగుచెట్టుపై రెండు గువ్వలు కువకువలాడు తున్నాయి.

ధర్మదాస్ తలవంచుకుని కూర్చున్నాడు. ఆనంది, తలుపు వద్ద నిలబడి తననే చూస్తుందని తెలుసు. "ఉన్నట్లుండి బయలుదేరి రావాలని నా మనస్సు ఎందుకింత ఆరాటపడిందో నాకే తెలియదు. ఇక్కడికివచ్చి ఇదంతా చూడవలసివస్తుం

దని అనుకోలేదు," మెల్లగా రుద్ధకంఠంతో అన్నాడు.

"ఎవరుమాత్రం అనుకుంటారు" ఆనంది బరువుగా అంది. "కన్నుమూసి తెరిచేలోగా అంతా సర్వనాశన మయింది."

"ఊఁహ్...! అంతా మీరు కళ్ళతో చూశారనుకుంటాను."

"ఒక్క క్షణంపాటు ఏంజరిగిందో కూడా అర్థంకాలేదు" ఆనాటి సంఘటనను తలుచుకుంటూ అంది.

"నేను మంచి నిద్రలో వున్నాను. ఆయన ఎప్పుడు, ఎలా తలుపు తీసుకుని లోపలికి వచ్చారో కూడా తెలియదు. పోలీసులు దబదబ తలుపులు విరగ్గొట్టి లోపలికి ప్రవేశించారు. అదిచూసి మీ అన్నయ్య వెనుక తలుపులగుండా బయటకు పరుగెత్తిపోయారు. అప్పుడే తుపాకి పేలినశబ్దం వినిపించింది. చప్పుడికి చిన్నవాడులేచి బిగ్గరగా ఏడ్వసాగాడు. హరిలేచి లాంతరు వెలిగించాడు. వెనుక తలుపులవద్ద ఆయన నిశ్చేష్టంగా పడివున్నారు. రక్తం ప్రవాహంలా కారుతూంది."

"హుఁ!" దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ అన్నాడు ధర్మదాస్. "అనవసరంగా అతని ప్రాణాలు పోయాయి. అతని స్నేహితులు, సహచరులు ఇంకా ఎవరెవరో వుండాలికదా! వాళ్లు పట్టుబడలేదా?"

"ఊఁహుఁ! అలాంటిది నేనేమీ వినలేదు."

"పోలీసుల దృష్టి ఇతనిపైనే పడ్డట్లుంది. వాళ్లు ఇతరులని గురించి పట్టించుకోలేదు."

"కృష్ణప్రసాద్ అనే మిత్రుడుండాలని, అతని గురించి గాలిస్తున్నామనీ పోలీసులు అంటున్నారు. పేపరు చూళ్లేదా?" ఆనంది అడిగింది.

"లేదు;" అంటూ తలెత్తి ఆమెవైపు చూశాడు. ఇద్దరి కళ్లు కలుసుకున్నాయి. అతనలా వున్నట్లుండి తలఎత్తిచూస్తాడని వూహించలేదు ఆనంది. అతనినే పరీక్షగా చూస్తున్న ఆమె అతను చూడడంతో తలదించుకుని పయ్యెద సర్దుకుంది.

ముప్పయి ఏళ్ళకూడా వుండవేమో! ఇరవయ్యేరు, లేక ఇరవయి ఏడేళ్లుం టుండవచ్చు. అందమైనదే అను కున్నాడు ధర్మదాస్.

అతనుకూడా వెంటనే తలదించుకుని ఆలోచించసాగాడు.

ఎక్కడ? ఎక్కడుందా వజ్రం? ఈ ఇల్లువదిలి దీనానాథ్ ఇంకెక్కడికి వెళ్ళలేదు. పోలీసులు ఇల్లంతా గాలించి ఒక కొలిక్కి తెచ్చారు. ఇంటికప్పులో, చూరులో, ఎక్క డెక్కడ వజ్రాన్ని దాయడానికి అవకాశముంటుందో అక్క డంతా వెదికారు. ప్రాంగణంలో, ఇంటిముందు అరుగులో, నాగజెముడు పొదలో, రేగుచెట్టు పొదల్లో అంతా గాలిం చారు. అయినా వారి కా వజ్రం లభించలేదు.

అయితే మరెక్కడికి పోయింది. ఒకేఒక అవకాశం కని పిస్తుంది. ఆ రాత్రి ఇంటికివస్తూ స్టేషన్‌కి, ఇంటికి మధ్య దారిలో, నది ఒడ్డున ఎక్కడో దాచివుండాలి. ఆమధ్య దారిలో, ఏ చెట్టుపైనో, ఏ పొదలోనో పెట్టివుండాలి. తెల్ల వారగానే తీసుకునిపోవచ్చు అనుకుని వుండాలి.

కాని, ఆ మరునాటి వుదయానికి అతను లేడు. అయితే ఆ మరునాడు ఆ వజ్రం ఏ ఇతరుల చేతుల్లో అయినా పడిందా లేక ఇంకా అతను దాచినచోటే వుందా? ఆ చుట్టుప్రక్క లంతా వెదకాలి. ఆలోచనలతో ధర్మదాస్ మెదడు వేడె క్కింది.

అప్పుడే హరిచేతిలో టీ పోట్లంతో వచ్చాడు. ఆనంది అందుకుని లోపలకు వెళ్ళింది.

ధర్మదాస్ హరిని పిలిచాడు. హరిని ప్రక్కన కూర్చుండ బెట్టుకుని అడిగాడు. "స్కూలికి పోతున్నావా? ఎన్నవ తర గతి చదువుతున్నావు??"

"నేను స్కూలుకి పోవడంలేదు" హరి మెల్లిగా జవా బిచ్చాడు.

"ఎందుకు?"

హరి మరీ పసివాడేమీకాదు, ఏదో అమాయకంగా జవాబివ్వడానికి. ధర్మదాస్ ప్రశ్న వాడికి బాధని, సిగ్గుని కలిగించింది.

"నాన్న నన్నెప్పుడూ స్కూలుకి పంపించలేదు. స్కూలు ఫీస్ ఇచ్చేవాడుకాదు" హరి తలవంచుకుని చెప్పాడు. "అదీ కాకుండా నాన్న కారణంగా నన్ను స్కూల్లో ఎవరూ సరిగా చూడరు. స్కూల్లో వాళ్ళందరూ, నాన్నను గురించి చెడ్డగా మాట్లాడుతుంటారు" చెబుతూనే వాడు ఏడ్చేసాడు.

ధర్మదాస్ వాణ్ని దగ్గరకు లాక్కుని గుండెల కదుముకున్నాడు. ప్రేమగా వాడిజుత్తు నిమురసాగాడు. 'ఎవరు చేసిన పాపానికి శిక్ష ఎవరు అనుభవిస్తున్నారు' అనుకుని "అసలు ఇంతవరకు స్కూలుకే వెళ్ళలేదా?" వాణ్ని అడిగాడు.

"వెళ్ళాను; రెండవ తరగతివరకు చదివి ఆగిపోయాను."

"నీవు మళ్ళీ స్కూలుకి వెళ్ళాలి హరీ! ఎలాగయినా సరే, కష్టపడి చదువుకోవాలి. అమ్మని, తమ్ముణ్ని నువ్వే చూసుకోవాలి."

అతని మాటలు హరిలో సంచలనాన్ని కలిగించాయి. వాడు అమాయకంగా, సజలనయనాలతో ధర్మదాస్ వైపు చూశాడు. తరువాత తలవంచుకుని అడిగాడు.

"కాని నేను స్కూలుకి ఎలా వెళ్ళగలను. నాన్న లేడు. నా చదువు ఎలా సాగుతుంది. ఫీస్ ఎవరు కడతారు?"

హరి అమాయకుడు, పసివాడేగాని, వాడి మాటలు చిన్నపిల్లల మాటలుకావు. తండ్రి నిర్లక్ష్యంవల్ల తల్లి ఇంటిని ఎలా కొనసాగిస్తుందో వాడికి తెలుసు. కష్టసుఖాల అనుభవం వాడికుంది.

"దీని కేదయినా మార్గం ఆలోచించాలి" ధర్మదాస్ అన్నాడు. "నీ చదువు ఇలా ఆగిపోవడం నాకు బాగుండ లేదు. ఇలా అయితే నీ జీవితం నాశనమవుతుంది. కనీసం మిడిల్ పాస్ అయినా అయితే, ఏ ఫ్యాక్టరీలోనో, ఆఫీస్ లోనో పనయినా దొరుకుతుంది. కాని, ఈ చిన్నవయస్సు నుండే నువ్వు కష్టపడటం నాకేం బాగుండటంలేదు."

ఆ పసివాడి కళ్ళల్లో కృతజ్ఞతతో కూడిన మెరపు కనిపించింది. ఇంత మంచిమనిషిని వాడింతకు ముందెప్పుడూ చూడ లేదు. ఇంతకు ముందెవరూ వాడితో ఇంత స్నేహంగా, కరుణాపూరితంగా మాట్లాడలేదు. తనను తా నెప్పుడూ అభాగ్యుడనే అనుకుంటూ వుండేవాడు.

"హరీ! ఇలారా!" లోపలినుండి ఆనంది పిలిచింది.

ఒకటి రెండుక్షణాల తరువాత హరి ఒక ఇత్తడిగ్లాసులో టీ తీసుకువచ్చి ధర్మదాస్ ముందుంచాడు.

"అరే! ఇదేమిటి? ఇప్పుడు టీని నాకొరకు తయారు చేశారా? ఎందుకంత శ్రమ తీసుకున్నారు?" ధర్మదాస్ ఆనందిని చూస్తూ అన్నాడు.

ఆనంది పెదిమలపై పేలవమయిన మందహాసం వెలసి మాయమయింది.

"హరి చదువుకి కావలసిన సదుపాయాలు నేను చేస్తాను," ధర్మదాస్ గ్లాసుని నోటివద్ద పెట్టుకుంటూ అన్నాడు.

"మంచిదే!" అదే పేలవమయిన మందహాసంతో అంది. "కాని; అదెలా జరుగుతుంది. ఇల్లు గడపడమెలా...! వాణ్ని ఏదో ఒకకొట్లో పనికి పెట్టించి, నేనూ రెండుమూడు ఇళ్ళ లోనో పనిచూసుకుని గడపాలనుకుంటున్నాను."

ఆనంది మాటలతో ధర్మదాస్ వ్యాకులపడ్డాడు.

"అదేమిటి మీరంటున్నది. వద్దు, వద్దు, మీరలా అనవద్దు. నేను ఎంత స్వంత తమ్ముణ్ని కాకున్నా తమ్ముణ్నే! ఇదంతా

వింటూంటే బాధగా వుంటుంది."

ఆనంది ఆ ప్రసంగాన్ని పక్కకునెడుతూ అంది. "వారికి మీరెలా తమ్ముడవుతారు?"

"దూరపు చుట్టరికం. మా తాతగారూ, ఆయన తాత గారూ, ఒకే తండ్రికి ఇద్దరు భార్యలవల్ల జన్మించారు."

ఆనంది ఏమీ మాట్లాడలేదు.

"మీకు వివాహమయిందా. పిల్లలెంతమంది?" స్త్రీ సహజమయిన కుతూహలంవల్ల అడిగింది, ఓ ప్రక్కగా కూర్చుంటూ.

ధర్మదాస్ నవ్వాడు. "లేదు. నేనింకా ఆ జంఝాటంలో ఇరుక్కోలేదు. అక్కయ్య పెళ్ళి చేసుకోమని ఎన్నోసార్లు పోరింది. అయినా నాకెందుకో ఆ యావ కలుగలేదు."

ఆమె పెదవులపై మందహాసం వెలసి మాయమయింది. విషాదపూరితమయిన ఆ వాతావరణం లేకుంటే పకపక నవ్వేదేమో! "ఏం; ఎందుకని ఇష్టంలేదు. మీలాంటివాళ్ళు తప్పకుండా వివాహం చేసుకోవాలి. బాధ్యతలు స్వీకరించే మీలాంటివాళ్ళు అలా అంటే ఎలా?" అడిగింది.

"వద్దు. వద్దు; ఈ బ్రతికిలా హాయిగావుంది. చాలు" ధర్మదాస్ గ్లాసులోని టీని పూర్తిచేసి అన్నాడు.

అప్పుడే నిదురలోంచి లేచి తడబడుతున్న అడుగులతో ఆనంది చిన్నకొడుకు మురళి గదిలోంచి బయటకు వచ్చాడు. వాడు ఏడ్వబోయి అరుగుపై కూర్చునివున్న అపరిచితమయిన ముఖాన్ని చూసి ఆగిపోయాడు.

"ఏరా! చిన్నా! లేచావా. రా!"ఆనంది వాణ్ని పిలిచింది.

మురళిని ఒళ్లో కూర్చుండబెట్టుకుని, "చిన్నా, నీకో కొత్త చిన్నాన్న వచ్చాడురా! చూడు. చిన్నాన్నకి నమస్కారం చేయి," అంది.

ధర్మదాస్ వాణ్నందుకోవడానికి చేతులు చాపడంతో

వాడు తల్లి గుండెల్లో ముఖం దాచుకున్నాడు.

"రా, బాబూ!" ధర్మదాస్ మళ్ళీ పిలిచాడు. కాని వాడు అతనివద్దకు వెళ్ళలేదు.

"వీడు అచ్చం దీనానాథ్ అన్నయ్యలా వున్నాడు" ధర్మదాస్ నవ్వుతూ అన్నాడు.

ఆనంది స్నేహపూర్వకంగా నవ్వింది. కాని ఆ నవ్వులో శోకచ్ఛాయలున్నాయి. "అవును; అందరూ అలాగే అంటుంటారు," అంది. తర్వాత లేచి లోపలకు వెళ్ళింది వంట చేయడానికి.

ధర్మదాస్ లోపలి ప్రాంగణంలోకి దిగి నలువైపులా కలయ చూడసాగాడు.

హరి అతణ్ణంటి పెట్టుకుని వెంటవెంట తిరుగుతున్నాడు.

ఎక్కడ వుండివుంటుందా వజ్రం? ఆలోచించసాగాడు ధర్మదాస్. నిజంగానే ఆనందికి ఏమీ తెలియదా. లేక తెలిసే అలా నటిస్తూందా? అతని ఆలోచనలు ఎటూ తెగడంలేదు.

4

"హరీ! నీకు మీ నాన్న అంటే ఇష్టమా?" ధర్మదాస్ హరిని పక్కన కూర్చుండ బెట్టుకుని ఏదో మాటలమధ్య అడిగాడు.

"చాలా ఇష్టం. కాని;" వాడు ఆగిపోయాడు.

"ఊఁ! కాని" ధర్మదాస్ మాటని రెట్టించాడు.

"కోపంలో వున్నపుడు ఇష్టం వుండేదికాదు. ఊరికే నే కొట్టేవాడు."

"ఎవరిని, నిన్నా?"

"అవును. నన్ను, అమ్మనికూడా!"

"ఆ రాత్రి పోలీసులు వచ్చినప్పుడు నీవేం చేస్తున్నావు?"

"ఊఁ!" హరి వులికిపడ్డాడు. ఏదో ఆడుకుంటూ ఈ ప్రశ్న

చిన్నాన్న ఎందుకడిగాడో అతని కర్థంకాలేదు. ధర్మదాస్‌ని 'చిన్నాన్న!' అనే పిలకవాలని ఆనంది, పిల్లలకి చెప్పింది.

ధర్మదాస్, హరివైపు చూడలేదు. చూసివుంటే వాడు వులికిపడటం చూసి, తనూ వులికిపడి వుండేవాడు. ఎటో చూస్తూ తిరిగి అదే ప్రశ్న అడిగాడు.

"నేను.... నేను. అప్పుడు పడుకుని నిద్రపోతున్నాను."

"మరి. మరి. అప్పుడు గదితలుపులు తెరిచే వున్నాయా?" తను అడిగే ప్రశ్నల్లో పొరపాట్లేమీ దొర్లకుండా జాగ్రత్త పడుతూ అడిగాడు.

"లోపలినుండే మూసివున్నాయి. కాని, బయటనుండే తలుపులు తెరుచుకుని లోపలకు వచ్చేవాడు."

"నిజమా!" ధర్మదాస్ ఆశ్చర్యంగా అన్నాడు. "మరి, మీ కెవరికి అప్పుడు మెలకువరాలేదా?"

హరి ఒకసారి పరీక్షగా ధర్మదాస్ ముఖంలోకి చూసి, జవాబిచ్చాడు. "లేదు. అప్పుడు మేమందరమూ నిద్రలోనే వున్నాం. పోలీసులు తలుపులు తట్టినప్పుడే మెలకువవచ్చింది."

"ఆ తరువాత మీకు అన్యాయం జరిగిపోయింది" రుద్ధ కంఠంతో అన్నాడు. అతని వదనంలో దీనానాథ్ పైగల భక్తి, గౌరవాలు ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

ధర్మదాస్ హరితో మాట్లాడుతుండగానే ఆనంది, చిన్న కొడుకుని వెంట బెట్టుకుని బయటకు వెళ్ళింది. ఎక్కడకు వెళ్ళింది? ఎందుకు వెళ్ళింది? ఒకవేళ తనపై ఆమె కేమయినా అనుమానం రాలేదుకదా. ఆలోచనల్లో పడ్డాడు.

పది నిముషాల తరువాత ఆనంది తిరిగివచ్చింది. వెంట కిరాణాకొట్టు ధర్మయ్యకూడా వున్నాడు.

"బాబుగారు లేరా?" లోపలకు వస్తూనే అడిగాడు ధర్మయ్య.

"ఇక్కడే వున్నాను తాతా!" ధర్మదాస్ బయటకువస్తూ

అన్నాడు. "హరిని వెంటబెట్టుకుని ఇంటిని గమనిస్తున్నాను."

తనని తాత అనిపిలవడంతో ధర్మయ్య పొంగిపోయాడు. "చూశావా ఆనందీ, నేను తాతను అయాను. కలకాలం సుఖంగా బతుకు బాబూ! బాబూ నీవు పాడేపాటలు మాకు కూడా వినిపించకూడదా?" ఏకవచనంతో సంబోధిస్తూ అన్నాడు.

"ఎందుకు వినిపించను తాతా! తప్పకుండా వినిపిస్తాను. భగవంతుని కీర్తనలు వినిపించడంకంటే నాకింకేమి కావాలి" భక్తి పారవశ్యంతో అన్నాడు.

"చూడు బాబూ! నన్ను నువ్వెలాగూ తాతా అని పిలిచావు. కాబట్టి నా మాటని నీవు నిలబెట్టాలి. అది నామాటే కాదు. ఆనందికోరిక కూడా! కొన్నిరోజులు ఈ తండ్రిలేని పిల్లల వెంట వుండు. ఏమంటావు?"

ధర్మదాస్ ఒకసారి ఆనందివైపు చూశాడు. విశాలమయిన నయనాలతో అభ్యర్థిస్తున్నట్లుగా ధర్మదాస్ వైపు చూస్తోందామె. ఒకసారి తన జగన్నాధుని తలుచుకుని అన్నాడు.

"నాకక్కడ ఏమంత కొంపలు మునిగిపోయే పనులులేవు తాతా! కాకుంటే అనుకోకుండా రావడం. ఇదంతా చూడగానే విరక్తిని కలిగించింది. అందుకని రాత్రికి వెళ్ళిపోదామనుకుంటున్నాను. కాకుంటే దీనానాథ్ అన్నయ్య వుండివుంటే ఒకవారం రోజులు వుండాలని వచ్చినవాణ్నే. కాని...." అని ఆగిపోయాడు.

"ఏమిటి?" ఆనంది అడిగింది.

"మీకు కష్టంకలిగించినవాణ్నవుతానేమో?" అన్నాడు.

"నాకు కష్టమేముంది" ఆనంది మెల్లిగా అంది. "మీరిక్కడ వుంటే మేము మరీ అనాధులముకామని, మమ్ముల్ని అనుకునే వాళ్లుకూడా వున్నారని ఊరివాళ్ళకి అర్థమవుతుంది. మిమ్ముల్ని ఎక్కువ రోజులుండమనికూడా నేనను. కాని, మీ అన్నయ్య కర్మకాండ పూర్తయేవరకయినా వుండండి."

"నేనుకూడా అదే అనుకుంటున్నాను. ఎంత ఇరుగుపొరుగు వాళ్ళయినా స్వంతవాళ్ళం కాలేముకదా!" ధర్మయ్య నచ్చచెప్పసాగాడు.

ఆ ఇద్దరు కుతూహలంగా తనకేసి చూడటం గమనించాడు. ఒకసారి కళ్ళుమూసుకున్నాడు. "ఊఁ! కానివ్వండి. భగవంతుడికేది ఇష్టమో అదే జరుగుతుంది. మీరింతగా చెబుతూంటే నాకూ వుండాలనిపిస్తోంది. కాని, ఒక్క షరతు. అన్నయ్య కర్మకాండకి కావలసిన ఖర్చంతా నేను భరిస్తాను."

"అదెప్పుడూ వుండేదే! అయినవాళ్ళు అనుకున్న తరువాత ఆ మాత్రం చేయకుండా పోతారా! ఆనందీ, నువ్వు అతని మాటకు ఎదురు చెప్పకు" ధర్మయ్య ఆనందిని చూస్తూ అన్నాడు.

ధర్మదాస్, మురళిని చూస్తూ రమ్మన్నట్టుగా చేతులు చాచాడు. ఇంతసేపు కొత్తముఖాన్ని పరీక్షగా చూసిన తరువాత, వాడికి పోవచ్చని అనిపించిందేమో! ధర్మదాస్ చేతులు చాచగానే ఆ చేతుల్లోకి వెళ్ళాడు.

"షభాష్! నీవు రాజాబాబువి" అంటూ వాడిలేత బుగ్గపై ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

"నా గుల్లం నా గుల్లం ఎక్కడుంది?" అడిగాడు.

ధర్మదాస్ అర్థంకానట్టుగా ముఖం పెట్టాడు.

"వాడి గుర్రం, వాడి ఆటబొమ్మ. దాన్నడుగుతున్నట్లున్నాడు. ఒరేయ్! హరీ, తమ్ముడిగుర్రం ఎక్కడుందో తెచ్చిపెట్టు," పెద్దకొడుకుతో అంది.

హరికి ఎందుకో ఈ మాట నచ్చలేదు. "ఇక్కడే ఎక్కడో వుంటుంది. లేకుంటే గదిలో వుందేమో! ఇప్పుడు గుర్రంతో ఆడుకోవాలని ఏమీ లేదు" విసుగ్గా అన్నాడు.

"ఏం? ఎందుకని??" ఆనంది కోపంగా అంది. "ఎందుకని

ఆడుకోకూడదు. తరువాత వాడేడిస్తే నువ్వూరుకోబెడతావా? వెళ్ళు, వెళ్ళి వాడిగుర్రం తెచ్చివ్వు.''

హరి అన్యమనస్కంగా గుర్రం తేవడానికి వెళ్ళాడు. వాడు అన్యమనస్కంగా వుండటం గమనించాడు ధర్మదాస్. ఎందుకు వాడు అన్యమనస్కంగా వున్నాడు. వాడికి తను నచ్చలేదా!

హరి గుర్రాన్ని తీసుకునివచ్చాడు. ఎర్రని దళసరి గుడ్డతో కట్టబడివుంది. లోపల కొబ్బరిపీచు వుండివుండాలి. చాలా చోట్ల మొనతేలిన పీచుమొనలు, గుడ్డలోంచి కొద్దిగా తలలు పెకెత్తి చూస్తున్నాయి. మెడకి, చిటికినవేలి మందంలో రెండడుగుల పొడవున పాతనువ్వుల తాడువుంది. ఆ తాడు పట్టుకుని, గుర్రాన్ని గిరగిరా తిప్పుతూ వచ్చాడు హరి.

తన చేతిలోని తాడుని తమ్ముడి చేతి కందించాడు. ''పదరా! నిన్నలా నదిఒడ్డుకి తీసుకుపోతాను,'' తమ్ముడ్ని చూసి అన్నాడు.

మురళి, ధర్మదాస్ చేతుల్లోంచి క్రిందకి జారాడు. హరి వాణ్ని వెంట బెట్టుకుని బయటకు వెళ్ళాడు.

''మంచిది బాబూ! మళ్ళీ కలుస్తాను'' అంటూ ధర్మయ్య కూడా వెళ్ళాడు.

5

కొన్నిరోజులు గడిచిపోయాయి. ధర్మదాస్ తన వ్యవహారంతోనూ, గానమాధుర్యంతోనూ ఆనందిని, ధర్మయ్యతాతానే కాక ఇరుగుపొరుగు వాళ్ళనికూడా ఆకర్షించుకున్నాడు.

హరికూడా ఇప్పుడు సర్వసాధారణంగానే ప్రవర్తిస్తున్నాడు. ఇక మురళిని గురించి చెప్పనే అక్కరలేదు. 'చిన్నాన్న చిన్నాన్న' అంటూ వాడు ఎప్పుడూ ధర్మదాస్

వద్దకు పరుగెడు తుంటాడు.

ఈ మధ్య కాలంలో ఆనంది, ధర్మదాస్‌లు కూడా చాలా దగ్గరయ్యారు. మీరు అన్న సంబోధననుండి నీవులోకి దిగారు.

తనవద్దనున్న కొన్నివందల రూపాయలను అతను ఆనంది కిచ్చాడు. "ఇది నేను సంపాదించిన సొమ్ము. దీన్ని నీవద్ద వుంచు. ఎప్పుడు, ఎలా కావాలనుకుంటే అలా ఖర్చుపెట్టు. దీనానాథ్ అన్నయ్య కర్మకాండకి ఎంత కావాలనుకుంటే అంత ఖర్చుచేయి," అన్నాడు.

"ఇందులో అంత ఖర్చు పెట్టడానికి ఏముంది?" అంది ఆనంది.

అయినా ధర్మదాస్ ఒప్పుకోలేదు. ఆ డబ్బుని ఆనందికి తనవద్ద వుంచుకోక తప్పలేదు.

కాని ఇంతచేసినా, ఏ కారణాలవల్ల తానిక్కడికి వచ్చాడో అది నెరవేరనేలేదు. మొత్తం ఇల్లు, ఇంటి చుట్టు ప్రక్కల పరిసరాలు, ముందు వెనుకలు, నదిఒడ్డున, చెట్లపైన, పొదల్లో, గుంటల్లో అంతటా తనక్కావలసిన దానికోసం వెదికాడు. ఆ వెదకడానికి, చేపలు పట్టడం అనే నెపంతో బయలుదేరేవాడు.

కాని అతనికి ఫలితం మాత్రం లభించలేదు.

ఒకనాడు...

ఆనంది వంటింట్లో వంటపనిలో నిమగ్నమయివుంది. హరి మురళిని తీసుకుని బయటకు ఆడుకోవడానికి వెళ్ళాడు.

ఇటువంటి అవకాశాన్ని ధర్మదాస్ వదలదలచుకోలేదు. పిల్లిలా అడుగులువేస్తూ దక్షిణపువైపు గదిలోకి ప్రవేశించి అక్కడి సామాన్లన్నీ తిరగేస్తూ గాలించసాగాడు.

సరిగ్గా అప్పుడే హరి లోపలికి వచ్చాడు.

తన పనికి విఘ్నం కలిగించాడన్న కోపంతో ధర్మదాస్ కళ్ళు విస్ఫులింగాలు వర్షించాయి. కాని, మరుక్షణమే సర్దు

కున్నాడు. కళ్ళలోని తీక్షణత తగ్గిపోయింది.

"ఏమిటి వెదుకుతున్నావు చిన్నాన్నా?" హరి అడిగాడు.

"నా జగన్నాధుని ఎక్కడో పెట్టి మర్చిపోయాను. దొరకటంలేదు."

హరి విచిత్రంగా చూశాడు ధర్మదాస్ వైపు. "అదెప్పుడూ తూర్పువైపు గదిలో వుంచుతావుకదా చిన్నాన్నా!" ఆశ్చర్యంగా అన్నాడు.

పాతాళంలో కృంగిపోతున్నట్లు ఫీలయ్యాడు అతను. "ఎక్కడా? తూర్పువైపు గదిలోనా! చూద్దాంపద," తడబడ్డాడు.

అది అక్కడే వుంటుంది. దాన్ని చూడనక్కరలేదు.

ఆ తరువాత చాలా జాగరూకుడయి తన ప్రయత్నం సాగించసాగాడు కాని, ఫలితం ఏమాత్రం లభించటంలేదు.

కర్మకాండ బ్రహ్మాండంగా పూర్తయింది. తన స్వంత అన్నకి చేసినట్లుగానే కర్మక్రియలు చేశాడు ధర్మదాస్. ఆనాడు, ఏదో ఒకనాడు అందరూ మట్టిలో కలిసిపోవలసిన వాళ్ళే, అనే విషయంపై ఒక వేదాంత గీతం పాడాడు.

ఆ పాటవిన్న అందరూ జీవితం ఇంతేనేమో అనుకున్నారు.

6

మురళిని ఎత్తుకుని హరి ఇంటిలోంచి బయటకు నడిచాడు. ఆ ఇద్దరికి శిరోముండనం జరిగింది. ఎండకి వారి బోడిగుళ్లు మెరుస్తున్నాయి. మురళి చేతిలో ఎప్పుడూ వుండే ఎర్రగుర్రం వుంది.

ఇంటినుండి బయటకు వచ్చిన హరి మాటిమాటికి వెనక్కితిరిగి చూస్తున్నాడు.

వాడి కళ్లలో సందేహమేకాక ద్వేషం, జుగుప్సకూడా

తొంగిచూస్తున్నాయి. వాడి మనఃఫలకంలో ఎంత వద్దను కున్నా రాత్రి దృశ్యం కదలాడుతోంది. తన అమ్మని ధర్మ దాస్ కౌగలించుకుని ముద్దుపెట్టుకోవడం చూశాడు. తరు వాత అమ్మను నడిపించుకుంటూ తన గదిలోకి తీసికెళ్ళాడు.

హరి గాఢనిద్రలో వున్నాడని అనుకుంది ఆనంది. నిజా నికి హరి మంచి నిద్రలోనే వున్నాడు. కాని ఆ చీకట్లో ఎవరో గుసగుసలాడటంతో వాడి నిద్ర ఎగిరిపోయింది.

"నేను రేపుదయం వెళ్ళిపోతాను," ఆ కంఠం చిన్నా న్నదిగా గుర్తించాడు హరి.

"వద్దు, వద్దు" తల్లికంఠం వినిపించింది. "నీవు వెళ్ళిపోతే నేను బ్రతుకలేను. నాకు తెలుసు నేను పాపాత్మురాలని. కాని, కాని ఏంచేయను. నిన్ను చూసిన తరువాత నీ గాన మాధుర్యాన్ని చవిచూచిన తరువాత, నన్ను నేను ఆపుకోలేక పోతున్నాను."

"నేనూ వుండలేకపోతున్నాను. వెళ్ళిపోతా నంటు న్నానేకాని, వెళ్ళి ఎలా బ్రతుకుతానో తెలియదు. నా బ్రతుక్కి అర్థం తెలిపింది నువ్వు, నీ ప్రేమ మాత్రమే!"

కొద్దిసేపు మౌనం. ఆ తరువాత...

"నీవు వెళ్ళిపోనని మాటివ్వు."

"వద్దు; నిన్ను పాడుచేయలేను. నాకు పాపం చుట్టు కుంటుంది."

"ఇంకా నేను పాడవటం ఏముంది? ఏనాడు నామనస్సు నిన్ను కోరిందో నాడే నేను చెడిపోయాను."

"నేనంటే నిజంగా నీకంత ప్రేమ వుందా?"

మళ్ళీ కొంచెంసేపు నిశ్శబ్దం.

"నా జీవితంలో నాకేం లభించింది చెప్పు" ఆనంది అడిగింది.

"వాణీ జీవితంలో ఏమీ లభించలేదు ఆనందీ!" ధర్మదాస్ అన్నాడు. "నా జీవితంలో నేను సంపాదించింది ఈ గానమొక్కటే!"

"అదృష్టవంతుడవు. నీకా గానమయినావుంది. ఆవేదనా భరితమయిన హృదయాన్ని పాటలుపాడి తేలిక పర్చుకో గలవు. నావద్ద అదికూడా లేదు."

"నీవు వుండిపొమ్మంటే వుండిపోతాను ఆనందీ!"

"నిజం! నిజంగా అంటున్నావుకదూ!" హర్షోల్లాసంతో అంది.

"అవును."

ఆ తరువాత ధర్మదాస్ ఆకారం లేచి నిలబడింది. తరువాత అతని మాట వినిపించింది. "నా గదిలోకి పోదాం, పద..."

"వద్దు; ఇవాళ వద్దు! మరెప్పుడయినా."

"పద; మంచిదానివికదూ! నా రాణివి."

ధర్మదాస్ ముందుకివంగి, ఆనందిని పైకిలేపి గుండెల కదుముకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఆ తరువాత ఇరువురూ ఆ గదిలోంచి బయటకు వెళ్ళిపోయారు.

ఆ తరువాత ఎంతసేపటి వరకు మేలుకుని వున్నాడో హరికి తెలియదు. తానేదో తుఫానులో చిక్కిన సముద్రంలో ఇరుక్కున్నట్లుగా అనుభూతి పొందాడు హరి. అతని పసి హృదయం విలవిల్లాడింది.

అమ్మ వున్నట్లుండి ఎందుకలా ప్రవర్తించింది? ధర్మదాస్ అమ్మతో ఎందుకలా ప్రవర్తించాడు. హరికి ఏమీ అర్థం కావటంలేదు.

ఆ పసివాడి హృదయం కోపంతో కుతకుతలాడుతోంది. కోపాన్ని మించి వాడి మనస్సులో తనూ, తమ్ముడూ మరింత అనాథలం అవుతున్నామేమో అనే భయం గూడుకట్టుకుంది.

'నిజంగా అమ్మ మమ్మల్నొదిలిపోతుందా?' అనుకున్నప్పుడు వాడి శరీరం జలదరించింది. తన చేతుల్లోవున్న తమ్ముణ్ని గట్టిగా కౌగలించుకున్నాడు.

ఏంచేయాలి? ఈ విషయం ఎవరితోనయినా చెప్పాలా? చెబితే అమ్మగతి ఏమవుతుంది. ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళంతా అమ్మని అసహ్యించుకుంటారు. తిడతారు. అవమానిస్తారు. ఊహుఁ! ఎవరికీ చెప్పను—అనుకున్నాడు.

ధర్మదాస్ ప్రవర్తన హరికి నచ్చటంలేదు. రోజురోజుకి అతనిపై అనుమానం పెరుగుతోంది. ఒకటి రెండుసార్లు ఈ విషయం తల్లితో చెప్పాడు.

"అమ్మా! నాకెందుకో చిన్నాన్న మంచివాడనిపించటం లేదు. ఆయన్ని వెళ్ళిపొమ్మను."

"హరీ! ఏమిట్రా అది. పెద్దలగురించి అలాగేనా మాట్లాడ్డటం" గద్దురుముతూ బెదిరించింది.

"జాగ్రత్త! ఇంకోసారి ఇతరులముందు అలా మాట్లాడవద్దు. మీ చిన్నాన్న ఎంత మంచివాడో నాకు తెలుసు."

కాని; తన మనస్సుని ఎంత అదుపులో వుంచుకున్నా వాడిమనస్సు ధర్మదాస్ మంచివాడంటే ఒప్పుకోవటంలేదు.

ఇదంతా ఒకఎత్తు అనుకుంటే తన మనస్సులోని ఒక విషయాన్ని వాడి తల్లిముందు కూడా వెలువరించలేక పోతున్నాడు. ఆ రహస్యం వాడి మనస్సుని మథనపరుస్తోంది. వాడి తండ్రి దీనానాథ్ ఈ విషయాన్ని తల్లికికూడా చెప్పవద్దని వాణ్ని హెచ్చరించాడు.

ఆ రాత్రి "నువ్వు చూసేశావా! హరీ! చూస్తే చూశావు కాని, ఈ విషయం ఎవరికి చెప్పకు. మీ అమ్మకుకూడా! తెలిసిందా?" కొడుకుతో అన్నాడు దీనానాథ్.

కాని, ఇప్పుడు తండ్రి మరణించిన తరువాత ఎందుకింకా ఆ రహస్యాన్ని దాయాలి. అమ్మకు చెప్పా లనుకుంటాడు.

కాని...కాని ధర్మదాస్ కారణంగా తల్లికికూడా తన మనస్సులోని మాటని చెప్పలేక మథనపడుతున్నాడు.

7

మురళిని వెంటబెట్టుకుని హరి నదిఒడ్డుకి నడిచాడు. నది ఒడ్డున తడి ఇసుకపై తనపాదముద్రలు ముద్రిస్తూ జరిగిన, జరుగుతున్న సంఘటనలు నెమరువేసుకుంటూ ఏకాంతమూ, నిర్మానుష్యమూ, అయిన ప్రదేశానికి చేరుకున్నాడు హరి.

దట్టంగావున్న చెట్లపైనుండి పక్షుల కిచకిచలు, నదిలోనుండి కప్పలుచేస్తున్న బెకబెకలు తప్ప, మరో విధమయిన శబ్దము లేదు.

“అన్నయ్యా రేగిపండు” దూరంగావున్న రేగిపళ్ళ చెట్టు చూపిస్తూ అడిగాడు మురళి.

“రేగిపళ్లు కావాలా?”

మురళి ‘అవును’ అన్నట్లుగా తలూపాడు.

హరివెళ్ళి రేగిపళ్ళు తెంపుకొచ్చి తమ్ముడికిచ్చాడు. మురళి వాటిని తినడంలో నిమగ్నమయ్యాడు.

“గింజలు మింగవద్దు” తమ్ముణ్ణి హెచ్చరించాడు.

తరువాత తమ్ముడి చేతిలోని ఎర్రగుర్రం తను తీసుకుని తమ్ముణ్ణి అక్కడే కూర్చోమని చెబుతూ ముందుకి సాగిపోయాడు.

కొంచెం దూరంలోవున్న ఒక రాగిచెట్టు వెనక్కివెళ్ళి గుర్రం కడుపు నొక్కిచూశాడు. తరువాత అతను జేబులోంచి ఒకసూది తీశాడు. సూదికి ఎర్రనిదారం ఎక్కించివుంది. సూది మొనతో గుర్రంకడుపుదగ్గ కుట్లని విప్పాడు.

నెమ్మదిగా రెండువేళ్ళని లోపలకు పోనిచ్చి కడుపుని కెలికి ఒకవస్తువుని బయటకుతీశాడు.

అది పెద్ద నిమ్మకాయ సైజులో పలకలు పలకలుగా

వుండి చెట్లకొమ్మల్లోంచి ప్రసరిస్తున్న సూర్యకాంతికి కళ్ళు మిరుమిట్లు గొలిపేలా మెరుస్తూంది.

ఆ మెరపుకి హారికళ్ళు మిరుమిట్లు గొలిపాయి. అదేమిటో హారికి తెలియదు. కాని, పోలీసులు వెదికిన వజ్రం అదేనని, చాలా విలువయిందనిమాత్రం అర్థంచేసుకొన్నాడు. అంతే కాదు, దాని కారణంగానే తన తండ్రి ప్రాణాలు పోయాయనికూడా తెలుసు.

ఆ వస్తువు జాగ్రత్తగా గుర్రంకడుపులోనే వుందని సంతృప్తిపడి, దాన్ని తిరిగి లోపలకు తోసాడు. నారపీచు మధ్య దాన్ని జాగ్రత్తగా దాచి గుర్రపు కడుపుని తను వెంటతెచ్చిన సూదితో కుట్టేశాడు.

తనని ఎవరయినా చూడలేదుకదా అన్న అనుమానంతో ఒకసారి నలువైపులా చూశాడు. ఎక్కడా, ఎవరూ కనిపించలేదు. అంతా నిర్మానుష్యంగావుంది.

జాగ్రత్తగా కుట్టిన తరువాత చెట్టుచాటునుండి బయటకు వచ్చి, తమ్ముడివైపు సాగాడు. గుర్రాన్ని మురళి వడిలో వుంచాడు.

ఎంత వద్దనుకున్నా హారికళ్ళలో ఆ రాత్రి జరిగిన సంఘటన కదలాడింది.

8

గాఢనిద్రలోవున్న హారికి తలుపువద్ద చిన్న అలికిడి వినిపించి కళ్ళు తెరిచి చూశాడు.

చీకట్లో అతనికేమీ కనిపించలేదు. అలాగే తలుపువేపు చూస్తున్నాడు.

తలుపులు లోపలినుండి గడియపెట్టి వున్నాయి. అయినా తలుపులు లోపలికి తెరుచుకున్నాయి. ఒగరుస్తూ ఒక వ్యక్తి లోపలికి వచ్చాడు. ఆ వచ్చిన వ్యక్తిని ఆకారాన్ని బట్టి

తన తండ్రిగా గుర్తించాడు హారి.

తన తండ్రి జేబులోంచి ఒక కాగితపు పొట్లంతీసి నేలపై పెట్టాడు. తరువాత గుర్రం కడుపువద్ద కట్లని నోటితో తెంపాడు. పొట్లం విప్పగానే ఏదో వస్తువు మెరవడం చూశాడు. మెరుస్తున్న ఆ వస్తువుని తండ్రి గుర్రంకడుపు లోకి తోసాడు. అదేదో చాలా విలువయినదే అనిపించింది హారికి.

ఆ గుర్రాన్ని చేతపట్టుకుని తండ్రి గదిలో అటు, ఇటూ దేనికోసమో వెదుకుతున్నాడు. కాని కావలసింది దొరకడం లేదు. విసుక్కుంటున్నాడు. భయపడుతున్నట్లు హారి కను గొన్నాడు. అతనికళ్ళు చీకటికి అలవాటు పడటంవల్లతండ్రి ముఖంలోని కంగారు గమనించాడు.

హారి ఇక వుండబట్టలేకపోయాడు. "ఏమిటి వెదుకు తున్నావు నాన్నా?" అడిగేశాడు మెల్లిగా, రహస్యంగా.

తండ్రి వులికిపడ్డాడు. "అరే! హారీ! నీవు మేలుకునే వున్నావా? సూది, దారం ఎక్కడుందో తెలుసా! ఎర్రదార మయితే మంచిది. కాని దీపం వెలిగించవద్దు."

ఆ సాయంత్రమే తన ఎర్రచొక్కా భుజంపై చిరిగిపోతే అమ్మ దాన్ని కుట్టి గూట్లో పెట్టడం హారికి గుర్తుంది. మెల్లగా లేచి సూది దారం తెచ్చిచ్చాడు.

"ఇది ఎర్రదారమేనా?" అడిగాడు తండ్రి.

"అవును."

"ఎలా తెలుసు?"

"సాయంత్రం నా ఎర్రచొక్కా భుజంపై చిరిగిపోతే అమ్మకుట్టింది నాన్నా!"

తండ్రి గబగబ గుర్రంకడుపుకుట్టి, ఆ గుర్రాన్ని మరల పక్కన పెట్టాడు.

ఆ తరువాత అతను పడుకోబోతుండగానే బయట బూట్ల

చప్పుడు వినిపించింది. తండ్రి మళ్ళీ వులికిపడిలేచి కూర్చు న్నాడు.

"హరీ! పడుకో!" తండ్రి కంగారుగా అన్నాడు. "నువ్వు చూసిందంతా మర్చిపో, ఎవరితోనూ చెప్పొద్దు, మీ అమ్మతో కూడా. సరేనా. నేను వస్తాను."

అంటూ వెనుక తలుపువైపు పరుగెత్తసాగాడు.

ఆలోగా పోలీసులు ముందుతలుపులు బద్దలు కొట్టారు. తండ్రిని ఆగమని పోలీసులు హెచ్చరించారు. కాని అతను ఆగలేదు.

అప్పుడే పోలీసుల వైపునుండి ఒక నిప్పురవ్వ తండ్రివైపు దూసుకుపోయింది. చెవులు చిల్లులుపడేలా, గుండెలు గుబ గుబలాడేలా భయంకరమయిన చప్పుడు ఆ గదిలో ధ్వనిం చింది. తన తండ్రి కంఠంలోంచి అరుపుకూడా బయటకు రాలేదు. ఆలోగా అమ్మ లేచికూర్చుంది.

పోలీసుల చేతుల్లో టార్చిలు వెలుగుతున్నాయి. అమ్మ లేచి లాంతరు వెలిగించింది. నాన్న తలుపులవద్ద కదలిక లేకుండా నెత్తుట్లో పడివున్నాడు. పోలీసులు నాన్న జేబులు శరీరంపైనా వెదికారు. ఏమీ దొరక్కపోయేసరికి ఆ గది నంతా గాలించి వదిలారు.

ఒక అధికారి అడ్డంగా వచ్చిన గుర్రాన్ని విసురుగా దూరంగా తన్నాడు. అమ్మ ఒడిలో కూర్చున్న మురళి ఏడ్వ సాగాడు. "నా గుల్లం అమ్మా నా గుల్లం."

కాని ఎవరూ ఆ గుర్రాన్ని మురళికి అందివ్వలేదు. ఆ గుర్రాన్ని తెచ్చి తమ్ముడి కిద్దామని హరికి అనిపించింది. కాని ధైర్యం చాల్లేదు. ఉదయంవరకు అంతా వెదికి, "అది కృష్ణప్రసాద్ వద్దే వుండివుంటుంది" అని ఒకరినొకరు అను కుని వెళ్ళిపోయారు.

ప్రతిరాత్రి ఆనంది తమ గదిని వదిలి ధర్మదాస్ గదిలోకి

వెళ్తుంది. వెళ్ళేప్పుడు ఈ గదికి బయటినుండి గొళ్ళెంబిగించి మరీ వెళ్తుంది.

ఆ గదివద్దకు వెళ్ళాలని, వాళ్ళేం మాట్లాడుకుంటారో వినాలని హరి విఫలప్రయత్నం చేయసాగాడు.

ఆ రాత్రి ఆనంది, ధర్మదాస్ గదిలోంచి చాలా త్వరగా తిరిగివచ్చింది. వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది.

"భగవాన్! ఏమిటి? నేనేం చూస్తున్నాను. ఇక నా జీవితంలో ప్రశాంతత లేదా! ఈ మనిషిని గురించి నేనేమను కున్నాను. ఏంచూస్తున్నాను. ఇదా ఇతని అసలురూపం?" గొణుక్కుంటూ కుళ్ళికుళ్ళి ఏడుస్తోంది.

హరి అంతా గమనించాడు. కాని వాడికేమీ అర్థం కాలేదు. అమ్మ, ధర్మదాస్‌ని గురించి ఏదో గొణుగుతోందని అనుకున్నాడు.

"హరీ! నీకేమయినా తెలుసా! నిజంగానే ఆ రాత్రి మీ నాన్న ఏమీ తేలేదా?" రెండవరోజు వుదయం హరిని అడి గింది ఆనంది.

హరి గుండెలు ఒక క్షణంపాటు కత్తుకదాకా వచ్చితిరిగి యథాస్థానం చేరుకున్నాయి. తననితాను అదుపులో పెట్టు కుంటూ "లేదు;ఏమీ తేలేదే. దేన్ని గురించి అడుగుతున్నావు" అడిగాడు.

"వజ్రంలాంటి దేదయినా మిలమిల మెరుస్తుంటుంది. పోలీసులుకూడా దానిగురించే వెదికారు."

"లేదు; అలాంటిదేమీ లేదు" హరి ఆశ్చర్యంగా అన్నాడు. "అయినా వజ్రం నాన్న తెచ్చాడని నీ కెవరు చెప్పారు?"

"ఎవరూ చెప్పలేదు; నేనే అడిగాను. రెండుమూడు రోజుల తరువాత చిన్నాన్న వెళ్ళిపోతానంటున్నాడు. ఆ తరువాత ఎలా బ్రతకడం. అటువంటి దేదయినా వుంటే

చిన్నాన్న దాన్నమ్మి డబ్బు తీసుకువస్తాడు కదా!"

హారి, తల్లి ముఖంలోకి చూడసాగాడు. ఒక్క మాటకూడా మాట్లాడలేదు. తల్లి మనస్సులోని భావన ఏమిటో తెలుసు కోవడానికి ప్రయత్నం చేశాడు.

ధర్మదాస్ సర్వదా మంచిగా వుండటం, ధార్మికునిలా, వేదాంతిలా మాట్లాడటం, అవసరం దొరగ్గానే దేనిగురించో వెదకడం అంతా హారి కళ్ళముందు కదలాడింది.

తల్లి మౌనం వహించగానే, తనుకూడా మౌనంగా బయటకు వచ్చాడు హారి.

9

రాత్రి పన్నెండు గంటల సమయం.

చిక్కటి చీకటి కాటుకలా అలుముకుని వుంది. నలువైపులా భయంకరమయిన నిశ్శబ్దం. ఆ నిశ్శబ్దాన్ని చీలుస్తూ చీకటి పురుగుల ధ్వనులు వినిపిస్తున్నాయి. గోడకున్న మేకుకి వెలిగించివున్న లాంతరువుంది. లాంతరుకున్న గాజు బుడ్డి మసకబారి వుండటంవల్ల వెలుతురు మందంగావుంది.

ఆనంది పడకపై వెల్లకిలా పడుకుంది. విరబోసినట్లున్న ఆమె వెంట్రుకలు దిండుపై దట్టంగా పరుచుకున్నాయి. గుండెలపైనుండి పైట తొలగిపోయింది. ఆమె ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసాలకు, ఆమె పాలిండ్లు మందంగా స్పందిస్తున్నాయి.

ఆమె ప్రక్కనే ఇటుతిరిగి పడుకునివున్న ధర్మదాస్ బోర్లాతిరిగి, మోచేతులపై లేచాడు. అతను ఏకంగా ఆనంది ముఖంలోకి చూస్తున్నాడు.

అతని వెంట్రుకలు చిందర వందరగా, చెదరిపోయి వున్నాయి. అతని శరీరంపై కమీజాలేదు. మెడలోవున్న నల్లదారానికి, జగన్నాధుని విగ్రహం వేళ్ళాడుతోంది.

ఆనంది కళ్ళలో ఆలోచన చోటుచేసుకుని వుంది. ధర్మ

దాస్ కుతూహలంగా ఆమెనే చూస్తున్నాడు.

"నువ్వు నా మాటని ఎందుకు అర్థం చేసుకోవటం లేదో నాకు తెలియటంలేదు. ఆ రాత్రి ఆయన ఇంటికి ఏమీ తేలేదు. వారికి ఏమీ తెలియదు. 'తెలుసు' అనేది నీ భ్రమ. ఆయన ఏమయినా తెచ్చివుంటే నాకు తప్పకుండా తెలిసివుండేది. ఆ వజ్రం దొరికితే మనకే మంచిదికదా!" ఆనంది ఆలోచిస్తూ అంది.

"ఎవరికి మంచిది. నీకా నాకా?"

ఆ మాటతో ఆనంది నుదురు ముడిపడింది. ముఖం గంభీర మయింది, "ఏం మనమంతా ఒకటి కాదా?"

"ఏమో ఎవరికి తెలుసు. నీవు నన్ను కలుపుకుని ఆలోచిస్తున్నావని నమ్మకమేముంది?" కుటిలంగా అన్నాడు.

ఆనంది ముఖం పాలిపోయింది. "కొన్ని రోజులుగా గమనిస్తున్నాను. నీ మాటలో చాలా మార్పువచ్చింది. ఎందుకు?" అంటూ లేచి కూర్చుంది.

జారిపోయిన కొంగుని సరిచేసుకుంది. కోపంవల్ల, అవమానంవల్ల ఆమెముఖం ఎఱ్ఱబడింది. "ఎందుకు నువ్వా వజ్రం గురించి వెదకుతున్నావు? నువ్వు ఎవరివి?" మొదటిసారిగా అడిగింది.

ధర్మదాస్ పెదవులపై కుటిల మందహాసం వెలసింది. మెడలోని జగన్నాధుని తడుముకుంటూ "నేను కృష్ణ ప్రసాద్ను. నాకా వజ్రంకావాలి" అన్నాడు.

"అంటే... అంటే... నీవా వజ్రం గురించే వచ్చావన్న మాట" ఆనంది విస్ఫారిత నేత్రాలతో అంది. ఆమె కంఠం కంపించింది. గబుక్కున లేవబోయింది.

"ఎక్కడికి?" ఆనంది చేయిపట్టుకుని లాగుతూ అడిగాడు.

"ఏట్లోకి; నీ కెందుకు. నీగురించి ఇప్పుడే ధర్మయ్యా తాతకి, మిగిలిన వాళ్ళకి పిలిచి చెబుతాను."

"ఏట్లోకి వెళతానన్నావు కదూ! అలాగే నేను పంపిస్తాను" ధర్మదాస్ అన్నాడు.

జగన్నాథుని ఒరలోంచి కత్తి బయటకు వచ్చింది. ధర్మదాస్ ముఖం వికృతమయింది.

తళతళలాడుతున్న కత్తినిచూసి ఆనంది కెవ్వున అరిచింది.

ధర్మదాస్ ఎడమచేయి దృఢంగా ఆనంది నోరుమూసింది. ఆ పట్టునుండి విడిపించుకోవడానికి మెలికలు తిరిగింది ఆనంది. ముఖం వికృతమయింది. కాని విడిపించుకోలేక పోయింది.

కత్తి జగన్నాథుని తలవరకు ఆనంది గుండెల్లోకి దిగబడింది.

ఆనంది శరీరం నిశ్చేష్టమయింది. నోరు తెరుచుకునేవుంది. భయంవల్ల, బాధవల్ల నేత్రాలు వెళ్ళుకువచ్చాయి. ఒకక్షణం పాటు అలాగే నిశ్చేష్టంగా నిలిబడిపోయాడు.

తరువాత అతను, ఆనంది చీరచెంగుని లుంగచుట్టి కత్తి చుట్టు అదిమి కత్తిని బయటకు లాగాడు. రక్తం బయటకు చిమ్మకముందే లుంగని అక్కడ అదిమాడు. చీరెను అప్పుడప్పుడు మారుస్తూ రక్తాన్నంతా చీరెలోకే ఇంకించాడు.

రక్తస్రావం ఆగేవరకు ఆగాడు. రక్తస్రావం ఆగిన తరువాత అతను నెమ్మదిగా ఆనందిని పైకెత్తాడు. క్రిందగాని, నేలపై, పక్కపై ఎక్కడా రక్తపు చుక్కకూడా చిమ్మలేదు.

ఆనంది శవాన్ని దుప్పట్లో జాగ్రత్తగా చుట్టాడు. బయటకు వచ్చి, హరి, మురళి పడుకున్న గదిబయటనుండి గొళ్ళెం తగిలించి వుండటం గమనించాడు.

నెమ్మదిగా బయటి తలుపు తెరిచాడు. బయట ఎవరూలేరు. తిరిగి గదిలోకివచ్చి శవాన్ని జాగ్రత్తగా భుజంపైకి ఎత్తుకున్నాడు. నిశ్శబ్దంగా బయటకువచ్చి, నది ఒడ్డుకి సాగి ఉత్తరంవైపుకి నడువసాగాడు. నలభై గజాల అవతల ఒక

పెద్ద బండరాయి వుండటం ఇంతకుముందు గమనించాడు.

అక్కడికి చేరుకుని శవాన్ని దించి శవానికున్న చీరతోనూ, దుప్పటితోనూ, ఆ రాయిని బిగించికట్టి, అతికష్టంగా శవాన్ని, రాతిని దొర్లిస్తూ నదిలోకి తోసాడు. బాగా లోతుకితోసి సంతృప్తిగా నిట్టూర్చి వెనుదిరిగాడు.

10

తలుపులు తెరుచుకుని ధర్మదాస్ లోపలికి వెళ్ళాడు. ఆ అలికిడికి హరి కళ్ళు తెరిచి చూశాడు.

ధర్మదాస్, మురళిని ఎత్తుకుని తనగదిలోకి వెళ్తున్నాడు. మురళి చేతుల్లో ఎర్రగుర్రముంది. హరి గుండెలు గుబగుబలాడాయి. ధర్మదాస్ వెనుకే పరుగెత్తాడు.

హరి వెనుకే వస్తున్నాడని ధర్మదాస్‌కి తెలుసు. కాని, చూడనట్లే నటించాడు. మురళిని కూర్చుండబెట్టి, ఒక్క ఉదుటన 'జగన్నాథు'ని కత్తిని బయటకు లాగాడు. కత్తి మొనను మురళి కంఠంవద్ద వుంచి నొక్కబోయాడు.

“ఏమిటది? తమ్ముణ్ణేం చేస్తున్నావు?” హరి అరిచాడు.

“చంపేస్తాను. మీ అమ్మనుకూడా చంపి నదిలో పారేశాను,” కర్కశంగా అన్నాడు. హరి వడలిపోయాడు.

“వద్దు; వద్దు. తమ్ముణ్ణేం చేయవద్దు, నీకు దండం పెడతాను.”

“అయితే చెప్పు! ఎక్కడుందా వజ్రం?” అడిగాడు.

కన్నీళ్ళమధ్య హరి అన్నాడు “చెప్తాను నాతోరా, చిన్నాన్నా!”

“ఎక్కడికి?” హరి రెక్కపట్టుకుని అడిగాడు.

“రా!” అంటూ హరి ధర్మదాస్‌ని చావడిలో ఒకమూల వున్న చిన్నగది వద్దకు తీసుకుపోయాడు. ఆ చిన్నగది గొళ్ళెం తీసి “ఇందులో వుంది” అన్నాడు.

ధర్మదాస్ హరి మెడపై చేయివేసి లోపలకు తోసాడు. అతని వెనుకే తనూ లోపలకు వస్తూ "ఇక్కడ ఎక్కడుంది? ఇక్కడంతా పనికిరాని పాతసామాన్లు, కట్టెలు, బొగ్గులూ వున్నాయి."

"ఇక్కడే ఎక్కడో వుండాలి. ఆ రాత్రి నాన్న పోలీసులు రాగానే దాన్ని ఇందులోకి విసిరాడు" ఏమాత్రం తొణకకుండా అబద్ధం చెప్పాడు.

హరి మాటలకు ధర్మదాస్ కళ్ళలో మెరపు కనిపించింది. అతను పిచ్చివాడిలా లోపలకు దూరబడి చేతికందినసామాను ప్రక్కలకు విసురుతూ, అక్కడలేని వజ్రం గురించి వెదకుతున్నాడు.

అవకాశం దొరగ్గానే హరి బయటకు పరుగెత్తాడు. తమ్ముణ్ని గుర్రాన్ని అందుకుని బయటకు పరుగుతీసాడు. బయటినుండి వీధితలుపు గొళ్ళెంపెట్టి, ముక్కుకి సూటిగా పరుగెత్తాడు.

జరిగిన మోసం గమనించి ధర్మదాస్ బయటకు వచ్చాడు. కాని అప్పటికే హరి బయటినుండి వీధితలుపు గొళ్ళెం బిగించాడు. ఎంత ప్రయత్నించినా తలుపు రాలేదు. వాడువెళ్ళి వూరందరికీ చెప్తాడేమోనని కంగారుపడ్డాడు.

ముక్కుకి సూటిగా పరుగెత్తిన హరి సేరుగా నదిఒడ్డుకి పరుగెత్తాడు.

ఒకచోట వాడికి చిన్నగోని కనిపించింది. ఆ దోని ధర్మయ్యతాత కొడుకుది. అతను అందులో కూర్చుని చేపలు పట్టడానికి వెళ్ళడం హరి చాలాసార్లు చూసాడు.

మురళిని అందులో కూర్చుండబెట్టి దోనెని నదిలోకి తోసాడు. చిన్నగావున్న ఆ దోనెని నదిలోకి తోయడం ఏమంత కష్టంకాలేదు. కొంచెం లోతుకి వెళ్ళగానే ఎగిరి పడవలో కూర్చున్నాడు.

మంద్రంగా ప్రవహిస్తున్న నది, తను వెళ్తున్న వైపుకే హరి, మురళివున్న దోనెనుకూడా తీసుకుపోయింది. అక్కడే తనతల్లి నిర్జీవంగా బండరాతికి కట్టబడివుందని, తమదోనె ఆమెను దాటుకుని ముందుముందుకి సాగిపోయిందని ఆ ఇద్దరు పసివాళ్ళకి తెలియదు.

నదీప్రవాహంతోపాటు ఆ దోనెలో వారిద్దరూ, గమ్యం లేకుండా పోతూనే వున్నారు. ప్రాణభయంతో ఇద్దరూ బిక్కుబిక్కుమంటూ దానిలో కూర్చున్నారు.

ఆ నదీమతల్లి వారిని ఎక్కడ వదులుతుందో వారికే తెలియదు.

* * *

అతిప్రయాసతో ధర్మదాస్ తలుపులు తెరచుకుని బయటకు వచ్చాడు. చుట్టుప్రక్కలంతా చూశాడు. కాని ఎక్కడా అతనికి హరిగాని, మురళిగాని కనిపించలేదు.

పిచ్చివాడిలా మళ్ళీ ఇంట్లోకి పరుగెత్తి గదులన్నీ కలయ చూశాడు. ఎక్కడా వాళ్ళిద్దరూ కనిపించలేదు. తిరిగి బయటకువచ్చి నదిఒడ్డుకి పరుగెత్తాడు.

కొద్దిదూరంలో ఎవరో అరుస్తున్నారు. "నా దోనెని ఎవరో తీసుకుపోయారు."

"ఏమయింది?" అంటూ ధర్మదాస్ అతనివద్దకు వెళ్ళాడు.

"నా చేపలుపట్టే దోనెని ఎవరో తీసుకుపోయారు. ఇది వరకెప్పుడూ జరగలేదు."

"పడవను దొంగతనం చేయటమా?" ధర్మదాస్ ఆశ్చర్యంగా అని పరికించాడు.

వెన్నెల వెలుగులో అతనికి తడి ఇసుకలో చిన్నపాదాల గుర్తులు కనిపించాయి. ఆ గుర్తులు నదివైపుకి సాగాయి. కాని తిరిగి వచ్చినట్లు గుర్తులులేవు.

అయితే హరి తీసుకుపోయి వుంటాడా ఆ దోనెని?

ఆలోచించినకొద్దీ అదే నిజమనిపించసాగింది ధర్మదాస్‌కి. ఒకసారి నదిని పరికించాడు. నది దక్షిణపువైపుకి ప్రవహిస్తోంది. హరి లేతచేతుల్లో ప్రవాహానికి ఎదురుగా తెడ్డు వేసే బలంలేదు. అందుకని, ప్రవాహంతోపాటే ప్రయాణం చేసివుంటారన్న నిశ్చయానికి వచ్చాడు.

నదిఒడ్డునే, ఆ వెన్నెల వెలుగులో మిట్టపల్లాలుగావున్న కాలిబాటగుండా దక్షిణపువైపు నడక సాగించాడు.

ఎక్కడో, ఒకచోట వాళ్ళు కనిపిస్తారు. ఆ నమ్మకంతో ముందుకి సాగిపోతూనే వున్నాడు. నడుస్తూనే వున్నాడు.

తూర్పున ఉదయరేఖ లుదయించాయి. దృఢమయిన పట్టుదలతో పోతూనే వున్నాడు ధర్మదాస్.

ఉన్నట్లుండి ధర్మదాస్ ఆగిపోయాడు. అక్కడ ఒకచోట ఇసుకలో ఒక దోనె కనిపించింది. ఆ దోనెని గుర్తించాడు. నదిఒడ్డున ఇసుకలో తిరగబడి కూరుకుపోయి వుందది. అయితే వాళ్ళిద్దరూ...

అనుమానంగా చుట్టూ చూశాడు. కొద్ది దూరంలో హరి, మురళీల శవాలు పడివుండటం కనిపించింది. దగ్గరగా వెళ్ళి చూశాడు. హరి బిగ్గరగా తమ్ముడిని కౌగిలించుకుని వున్నాడు. మురళి చేతిలో ఎర్రగుర్రం అలాగే వుంది.

హృదయవిదారకమైన ఆ పసివాళ్ళ శవాలను చూచిన, ధర్మదాస్‌కు, ఉరఫ్ కృష్ణప్రసాద్‌కు కూడా హృదయం చలించింది. వారితోపాటు ఎర్రగుర్రాన్ని కూడా ఒకచోట మట్టిలో పూడ్చి భారంగా తన గమ్యస్థానంవైపు సాగాడు.

ఎర్రగుర్రంలోని వజ్రం అలాగే కాలగర్భంలో కలిసిపోయింది.

—: ఐపోయింది :—